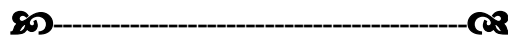

ผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*

RESULTS OF TRAINING CURRICULUM TRIAL ON SEXUALITY EDUCATION AND
MULTICULTURAL SOCIETY FOR LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

วิรัชญา สว่างอรุณ, ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน

Wirutchada Sawangaroon, Chanasith Sithsungnoen

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University

Corresponding Author E-mail: wirutchada.sawangaroon.ka@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนวัดตะคร้ำเอน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 58 คน โดยการคัดเลือกอาสาสมัคร (Volunteer Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรการฝึกอบรมฯ 2) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ 3) แบบวัดทัศนคติ 4) แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติตน และ 5) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมฯ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมฯ สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ทัศนคติเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับดี 3) ทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ความคิดเห็นต่อหลักสูตรการฝึกอบรมฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: หลักสูตรการฝึกอบรม; เพศวิถีศึกษา; สังคมพหุวัฒนธรรม

Abstract

Objectives of this research were to trial the training curriculum and evaluate and improve the training curriculum. The target group was 58 lower Secondary School students, selected for volunteer sampling, from the 2nd semester of academic year 2021 of Wattakramen School in Tha Maka District, Kanchanaburi Province Research tools consisted of 1) training curriculum on sexuality education and multicultural society for elementary students, 2) cognitive test, 3) attitude test, 4) self-practical evaluation test, and 5) student's opinion questionnaire on the training curriculum. The statistics used in this research were percentage (%), mean (*M*), Standard Deviation (*SD*), and Dependent samples t-test.

The results were as follows: 1. The student's learning results after using the training curriculum were higher than the pre-training was significantly different at the .01 level., 2. The students' overall attitudes on sexuality education and multicultural society were in good level. 3. The students' overall practical skills on sexuality education and multicultural society were in the highest level, and 4. The students' overall opinions on the training curriculum on sexuality education and multicultural society were at the highest level.

Keywords: Training Curriculum; Sexuality Education; Multicultural Society

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เด็กเล็กระดับก่อนอนุบาลจนถึงผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ โดยเฉพาะการเข้าถึงเว็บไซต์ที่แสดงถึงสื่อลามกอนาจาร พฤติกรรมที่ก้าวร้าวหรือรุนแรง เมื่อเด็กและเยาวชนซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะได้พบเห็นก็จะถูกชักจูง หรือก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบได้โดยขาดความยั้งคิด ตริตรองถึงความถูกต้องและเหมาะสม เพราะวัยรุ่นในช่วงนี้จะชอบ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และมีอิสระในการใช้ชีวิตมากขึ้น การเห็นแบบอย่างบางพฤติกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ นั้น ส่งผลทำให้เกิดเป็นค่านิยมสำหรับวัยรุ่นได้ เช่น การคบเพื่อนต่างเพศตั้งแต่ระดับประถมและมัธยมศึกษาตอนต้นถูกมองว่า เป็นเรื่องปกติ ทำให้วัยรุ่นวัยเรียนหลายคนจึงมีความอยากรู้ อยากลองในเรื่องเพศ (ปัญญกรินทร์ หอยรัตน์ และคณะ, 2560) จะเห็นได้ว่าปัญหาพฤติกรรมทางเพศวิถีของวัยรุ่นในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2564 พบว่าวัยรุ่นชายเคยมีเพศสัมพันธ์แล้วร้อยละ 35.3 วัยรุ่นหญิงเคยมีเพศสัมพันธ์แล้วร้อยละ 21.4 สูงกว่าเมื่อปี พ.ศ. 2562 ที่วัยรุ่นชายและหญิงเคยมีเพศสัมพันธ์แล้วร้อยละ 31.3 และ 9.9 ตามลำดับ อีกทั้งมีปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงอย่างอื่นร่วมด้วย เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า การเสพยาเสพติด พฤติกรรมก้าวร้าว

ปัญหาอารมณ์ซึมเศร้า รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่ปลอดภัย ทั้งการป้องกันการตั้งครรภ์ และการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ทำให้มีความสนใจเพศตรงข้าม และเมื่อถูกกระตุ้นด้วยสิ่งยั่วยุทางเพศ ดังนั้น หากวัยรุ่นขาดภูมิคุ้มกัน และขาดการดูแลชี้แนะแนวทาง อาจทำให้ค่านิยม ทักษะคิด รวมทั้งการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานอันดีงามของสังคม (ศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

เพศวิถีศึกษาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องเพศศึกษา รู้จักบทบาทและคุณค่าของความเป็นชายและหญิงในสังคมให้รู้เท่าทันธรรมชาติ และความต้องการทางเพศของตนเองและของเพศตรงข้าม เพื่อจะได้รู้จักควบคุมความต้องการของตนเอง และระวังป้องกันไม่ให้เกิดเป็นเหยื่อทางเพศโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศที่ครอบคลุมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ การทำงานของสรีระ และการดูแลสุขอนามัย ทักษะคิด ค่านิยม สัมพันธภาพ พฤติกรรมทางเพศ มิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ เป็นการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะคิด อารมณ์ และทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคคล ที่ช่วยให้สามารถเลือกดำเนินชีวิตทางเพศอย่างเป็นสุขและปลอดภัย สามารถพัฒนาและดำรงความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีความรับผิดชอบและสมดุล (ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน, 2563)

นอกจากนี้ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กล่าวว่า เพศวิถีศึกษา เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศและสัมพันธภาพที่เหมาะสมกับวัยและบริบททางวัฒนธรรม ด้วยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนในเชิงวิทยาศาสตร์ โดยปราศจากการตัดสินเชิงคุณค่า (องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2562) โดยต้องปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันต้องครอบคลุมหัวข้อหลัก ๆ ให้ครบ เพื่อให้เพศวิถีศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานสากลของเพศวิถีศึกษารอบด้าน รวมถึงมิติด้านสังคม วัฒนธรรม โดยจัดการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เข้าใจ ตระหนัก มีความไวทางวัฒนธรรม ยอมรับ และให้คุณค่าความต่างทางวัฒนธรรม เริ่มต้นจากการเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในบ้าน ชุมชน โรงเรียน ซึ่งเป็นรากฐาน สำคัญที่ขยายออกไปสู่สังคมใหญ่ ประเทศชาติ และโลก

จากที่กล่าวข้างต้น ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนวิชาสุขศึกษา มองเห็นว่าการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ นับเป็นความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ประการหนึ่งของมนุษย์ โดยมีเรื่องของเพศวิถี (sexuality) และความสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นแกนสำคัญของการเตรียมพร้อมดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่องเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวทางเชิงวิชาการกล่าวด้วย เรื่องเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อเป็นแนวทางที่จะสามารถส่งเสริมให้เยาวชนซึ่งอยู่ในวัยเรียน มีความรู้ความ

เข้าใจเรื่องเพศอย่างถูกต้อง ซึ่งหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ จะเป็นเครื่องมือและเป็นแนวทางในการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตลอดจนเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทราบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 4 ด้าน ดังนี้
 - 2.1 เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาและสังคมพหุวัฒนธรรม
 - 2.2 เพื่อศึกษาทัศนคติต่อเพศวิถีศึกษาและสังคมพหุวัฒนธรรม
 - 2.3 เพื่อประเมินทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม
 - 2.4 เพื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษาและสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและเครื่องมือในการวิจัยที่เตรียมไว้ ซึ่งดำเนินการจัดฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรม 2 วัน จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เพศไม่ใช่แค่ชายหญิง (LGBTQ+) หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 my body my choice หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เท่าเทียมยุติความรุนแรง หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 รู้หน้าไม่รู้จัก ปลอดภัยแบบปลอมๆ (it follows) หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 นี่แหละตัวฉัน หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เราอยู่ร่วมกัน บ้านฉันบ้านเธอ และภาคปฏิบัติเพศวิถีศึกษา และ ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนวัดตะคร้ำเอน อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 จำนวน 6 ห้องเรียน จำนวน 58 คน โดยการคัดเลือกอาสาสมัคร (Volunteer Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีค่าคุณภาพความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($M=4.52$, $SD=0.54$)
2. แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ นำไปหาค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ค่าความยากง่าย ระหว่าง 0.41-0.72 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.23-0.31 และค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของ Kuder–Richardson (K.R.-20) เท่ากับ 0.83
3. แบบวัดทัศนคติเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จำนวน 20 ข้อ นำไปหาค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ 0.92
4. แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ นำไปหาค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ
5. แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ นำไปหาค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดตะคร้ำเอน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ผู้วิจัยชี้แจงเกี่ยวกับขั้นตอนกิจกรรมโดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมฯ รวมถึงวิธีวัดและประเมินผล และการลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน
3. ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ก่อนการฝึกอบรม (Pretest) แบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ ให้นักเรียนสอบก่อนที่จะใช้หลักสูตรการฝึกอบรมฯ
4. ผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมฯ ตามแผนที่กำหนดไว้
5. หลังการฝึกอบรมฯ ให้นักเรียนทำทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ซึ่งเป็นแบบทดสอบเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน, ทำประเมินทัศนคติต่อเพศวิถีศึกษาและสังคมพหุวัฒนธรรม, ทำประเมินทักษะในการปฏิบัติของตนเองหลังจากผ่านหลักสูตรการฝึกอบรม 1 เดือน และทำประเมินความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมฯ
6. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์ผลข้อมูลผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เกี่ยวกับทัศนคติ ทักษะในการปฏิบัติตน และความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมฯ ด้วยการใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจ ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการวิเคราะห์ t-test แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent t-test) ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัย

จากการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษา กับสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ผลความรู้ความเข้าใจ	จำนวนนักเรียน (n)	คะแนนเต็ม	M	SD	t-test	Sig.
คะแนนก่อนฝึกอบรม	58	20	9.95	2.68	-13.80	.00**
คะแนนหลังฝึกอบรม	58	20	13.84	2.10		

** มีระดับนัยสำคัญที่ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลความรู้ความเข้าใจก่อนการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรมเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการฝึกอบรม ($M=13.84$, $SD=2.10$) สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($M=9.95$, $SD=2.68$)

ตารางที่ 2 ระดับทัศนคติเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รายการ	M	SD	ระดับการประเมิน
1. ด้านบทบาทชายหญิง/เพศภาวะ	3.46	.242	ดี
2. ด้านพัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ	3.54	.501	ดี
3. ด้านสิทธิทางเพศ และความเป็นพลเมือง	3.52	.509	ดี
4. ด้านความรุนแรง	3.57	.381	ดี
5. ด้านตัวตนและความสัมพันธ์	3.50	.304	ดี
รวม	3.52	.347	ดี

จากตารางที่ 2 ระดับทัศนคติเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ทัศนคติเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($M=3.52$, $SD=.347$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรุนแรง ($M=3.57$, $SD=0.38$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบทบาทชายหญิง/เพศภาวะ ($M=3.46$, $SD=0.24$)

ตารางที่ 3 ระดับทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รายการ	<i>M</i>	<i>SD</i>	ระดับการประเมิน
1. ด้านรักนวลสงวนตัว	4.48	.502	มาก
2. ด้านความรุนแรง	4.52	.500	มากที่สุด
3. ด้านสร้างคุณค่าความดีงามในจิตใจซึ่งเป็นแบบพฤติกรรม	4.51	.503	มากที่สุด
รวม	4.50	.503	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ระดับทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.50$, $SD=.503$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรุนแรง ($M=4.52$, $SD=0.50$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านรักนวลสงวนตัว ($M=4.48$, $SD=0.50$)

ตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่องเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รายการ	<i>M</i>	<i>SD</i>	ระดับการประเมิน
1. ด้านเนื้อหา	4.49	.275	มากที่สุด
2. ด้านกิจกรรม	4.54	.272	มากที่สุด
3. ด้านสื่อและอุปกรณ์	4.45	.233	มากที่สุด
4. ด้านครูผู้สอน	4.37	.278	มากที่สุด
5. ด้านประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมอบรม	4.28	.342	มากที่สุด
รวม	4.43	.280	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.43$, $SD=.280$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกิจกรรม ($M=4.54$, $SD=0.27$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมอบรม ($M=4.28$, $SD=0.49$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดตะคร้ำเอน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 58 คน โดยการคัดเลือกอาสาสมัครที่สนใจเข้าร่วมการฝึกอบรมด้วยความสมัครใจ เพื่อต้องการวัดความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ทักษะในการปฏิบัติตน และความคิดเห็นของนักเรียนต่อหลักสูตรการฝึกอบรม โดยผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมตามหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาคทฤษฎีทั้งหมด 6 หน่วย และภาคปฏิบัติเพศวิถีศึกษา รวม 2 วัน พบว่า นักเรียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม มีความตั้งใจในการจัดการเรียนรู้ และ นักเรียนให้ความสนใจและกระตือรือร้นต่อกิจกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะเนื้อหาในหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นเรื่องใกล้ตัวของนักเรียน บางเรื่องอาจเป็นความรู้ใหม่สำหรับนักเรียน หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะเคยได้ศึกษาในเรื่องเพศศึกษามากบ้างแต่ไม่เคยได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งในหลักสูตรการฝึกอบรมนี้มีสื่อที่มีสีสันสวยงาม แตกต่างไปจากเล่มอื่น ๆ ที่นักเรียนเคยใช้ อีกทั้งนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ค้นหา รวบรวมข้อมูล หาสาเหตุของปัญหา และสรุปเป็นความรู้ ความคิดรวบยอด มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มโดยมีวิทยากร ผู้วิจัย เป็นผู้ควบคุมและให้คำปรึกษา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น และสนใจที่จะทำกิจกรรม ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง อีกทั้งการให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทั้งแบบรายบุคคล กิจกรรมกลุ่มทำให้นักเรียนได้มีโอกาสในการพัฒนาทักษะของตนเอง และสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน (2564) กล่าวว่า หลักสูตรการฝึกอบรมเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่ประมวลเนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนสำหรับใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เป็นเสมือนแผนการปฏิบัติของวิทยากรในการบรรยายที่จะกำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาของวิชา และวิธีการต่าง ๆ ที่จะใช้ในการฝึกอบรม ตลอดจนแนวทางการวัดผล ประเมินผล

2. ผลการประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการนำหลักสูตรการฝึกอบรมไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนวัดตะคร้ำเอน จำนวน 58 คน พบว่า

2.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยหลังการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ เพราะหลักสูตรจะชี้ให้เห็นแนวทางที่จะพัฒนาบุคคลว่าจะพัฒนาไปในทิศทางใด และเป็นเสมือนแผนการปฏิบัติของวิทยากรในการบรรยายที่จะกำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาของวิชา และวิธีการต่าง ๆ ที่จะใช้ในการฝึกอบรม ตลอดจนแนวทางการวัดผล ประเมินผล หลักสูตรที่ดีจะต้องสร้างขึ้นจากการ

วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการและความจำเป็นในการฝึกอบรม การถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เข้ารับการศึกษาด้วยวิธีการใดเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชาและทำให้ผู้รับการอบรมเกิดการเรียนรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่อนข้างถาวร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและเป็นที่ยอมรับของผู้เข้ารับการศึกษาได้อีกด้วย ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนครูควรจัดให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์สิ่งต่าง ๆ และลงมือปฏิบัติ จริงในสถานการณ์ โดยครูเป็นผู้สร้างแรงจูงใจ และจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาจใช้การประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน หรือการประเมินจากกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพและพัฒนาการของผู้เรียน

2.2 ผลการประเมินทัศนคติเพศวิถีศึกษา กับ สังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม พบว่า ทัศนคติเพศวิถีศึกษา กับ สังคมพหุวัฒนธรรมของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้โดยด้านบทบาทชายหญิง/เพศภาวะ ด้านพัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ ด้านสิทธิทางเพศ และความเป็นพลเมือง ด้านความรุนแรง ด้านตัวตนและความสัมพันธ์ อยู่ในระดับดีทุกด้าน ทั้งนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านบทบาทชายหญิง/เพศภาวะ อาจเป็นไปได้ว่าองค์ประกอบที่ใช้ในการประเมิน 4 ตัวองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ทางเพศควรอยู่บนรากฐานของความไว้วางใจ 2) นักเรียนเป็นผู้ที่ยอมรับและเคารพความแตกต่างของบุคคล 3) นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดี และ 4) นักเรียนเป็นผู้ที่ยอมรับและเคารพความแตกต่างของบุคคล เป็นทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงได้ค่อนข้างยาก ดังนั้น ครูควรปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในร่างกายของตนเอง สิทธิทางเพศ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ และความแตกต่างระหว่างบุคคล การใช้สื่อที่เป็นรูปธรรม การยกกรณีศึกษา รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิด การใช้เกม การเขียนแผนผังความคิด เป็นต้น เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้านบทบาทชายหญิง/เพศภาวะ

2.3 ผลการประเมินทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษา กับ สังคมพหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 1 เดือน พบว่า นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษา กับ สังคมพหุวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านรักนวลสงวนตัว อาจเป็นไปได้ว่าองค์ประกอบที่ใช้ในการประเมิน 5 ตัวองค์ประกอบ ดังนี้ 1) นักเรียนไม่ยินยอมให้คนแปลกหน้าจับมือถือแขน 2) หากนักเรียนมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นจะปรึกษาผู้ปกครองก่อนเป็นลำดับแรก 3) นักเรียนถามคำถามเรื่องเพศกับพ่อแม่ 4) นักเรียนจะไม่ล้อเพื่อนหรือคนรู้จัก เมื่อสังเกตได้ว่าเขามีเพศทางเลือกและ 5) ถ้านักเรียนเห็นเพื่อนของนักเรียนถูกชักชวนไปทำพฤติกรรมเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ นักเรียนจะบอกเพื่อนให้ปฏิเสธ เป็น การปฏิบัติตนที่เปลี่ยนแปลงได้ค่อนข้างยาก เป็นค่านิยมที่ได้รับการถ่ายทอดมาและการลอกเลียนแบบ ดังนั้น ครูควรปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อม

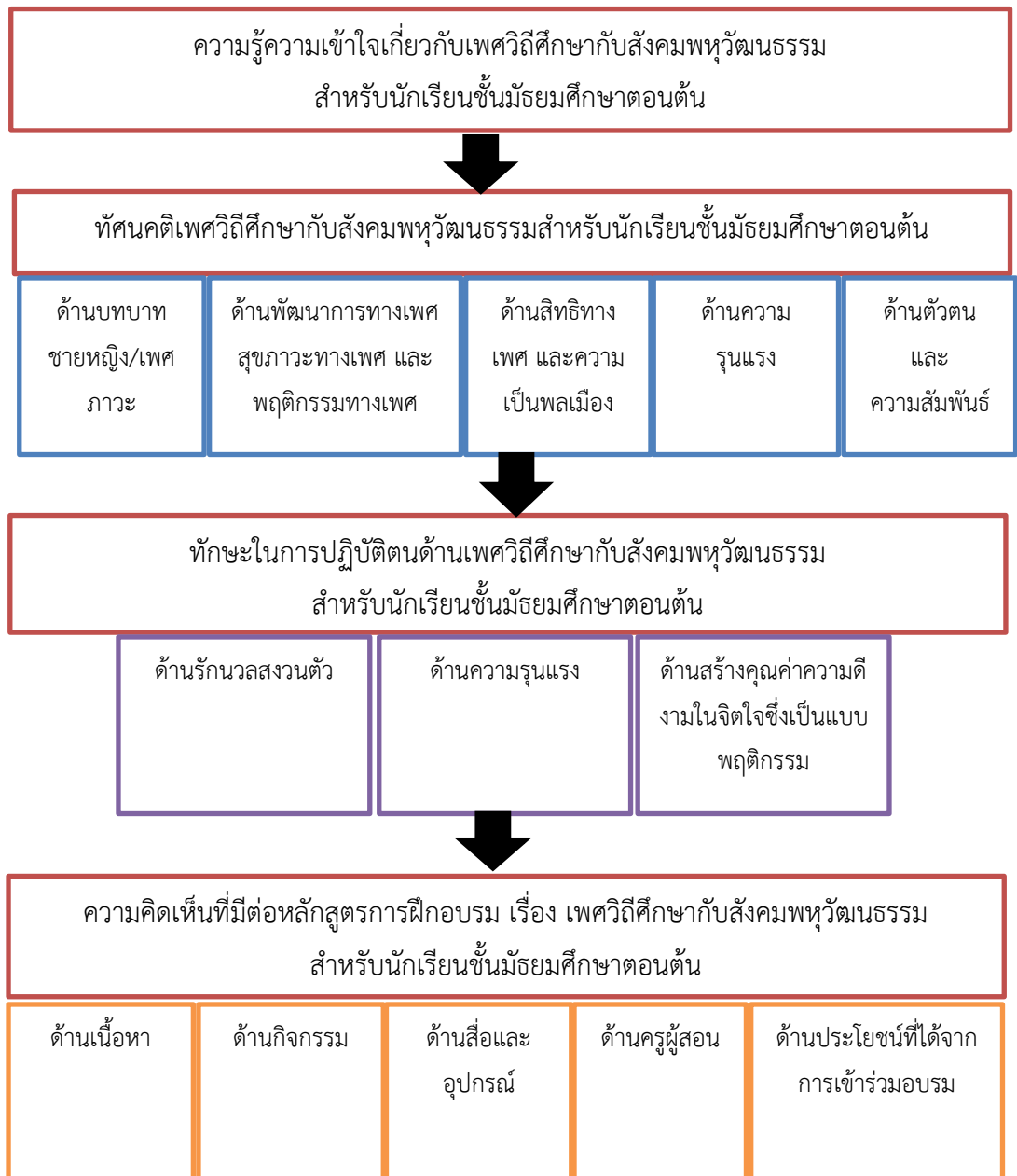
จริงของผู้เรียน เน้นการสร้างสัมพันธภาพที่เหมาะสมต่อกัน และการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดค่านิยมทางเพศที่เหมาะสม

2.4 ผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคม พหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมอบรม อาจเป็นไปได้ว่าองค์ประกอบที่ใช้ในการประเมิน 3 ตัวองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลังจากได้รับการอบรมท่านมีความรู้เพิ่มมากขึ้น 2) สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ 3) ผู้เข้าฝึกอบรมได้รับประโยชน์จากการอบรม อาจเป็นไปได้ว่า ระยะเวลาในการฝึกอบรมยังไม่เหมาะสม ไม่ครอบคลุมเนื้อหา จะต้องมีการวางแผนหรือกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ดังนั้น ครูควรปรับปรุงกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรหรือระยะเวลาให้มีความเหมาะสมและครอบคลุมกับเนื้อหา รวมถึงการสนับสนุน เสริมแรงให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดอย่างสร้างสรรค์ การไตร่ตรอง แยกแยะองค์ความรู้และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาร่วมกับสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและได้ลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เรียนรู้จากสถานการณ์จริง มีการสร้างบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวก ทั้งบรรยากาศทางกายภาพ และบรรยากาศทางจิตใจ ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดี กิจกรรมการเรียนรู้ได้เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ที่ช่วยกันคิดวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นให้เกิดการเรียนรู้ โดยแก้ปัญหาเป็นและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของในอนาคต และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ปรับใช้จริงได้จริง และถูกต้องเหมาะสมกับยุคของการเปลี่ยนแปลงสังคมในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งรัตน์ ธาราทพงษ์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพศวิถีไทยของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรม เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพสูงมีระดับความเหมาะสมมาก ผลสัมฤทธิ์หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของปานิสรา ตะนุงมคล (2564) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียนของนักเรียนโรงเรียนนางวราษฏร์รังสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ผลการวิจัย พบว่า 1) ความรู้ความเข้าใจหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) ความพึงพอใจต่อการอบรมโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้

ผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะเห็นได้ว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมและมีประโยชน์แก่การศึกษาของนักเรียน วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมการ

เรียนรู้ สื่อการสอน การวัดและประเมินผลของหลักสูตรทำให้สามารถเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดี มีทักษะในการปฏิบัติตนด้านเพศวิถีศึกษาและสังคมพหุวัฒนธรรม และบุคคลที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมตามหลักสูตรนี้ได้ ซึ่งครูผู้สอนวิชาสุขศึกษาสามารถนำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น จำนวน 2-3 วัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากกว่าการบรรยายและสิ่งสำคัญคือ ภาษาและท่าทีของวิทยากรที่สื่อสารเกี่ยวกับเรื่องเพศ ควรเป็นภาษาที่ง่ายและแสดงถึงความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้เด็กกล้าที่จะซักถามเมื่อเกิดความสงสัยและเปิดโอกาสให้เด็กถามได้อย่างอิสระ กรณีที่เด็กไม่กล้าซักถามอาจใช้วิธีเขียนลงบนกระดาน เพื่อจะได้ทราบถึงคำถามและข้อสงสัยที่ยังค้างคาในใจเด็กเกี่ยวกับเรื่องเพศ และวิทยากรควรตอบคำถามเหล่านั้นให้ครบเพื่อให้เด็กได้คลายข้อสงสัยในช่วงเวลานั้น รวมถึงเพื่อน ๆ นักเรียนจะได้ความรู้เพิ่มขึ้นด้วย

2. หากสถานศึกษาหรือบุคลากรทางการศึกษาสนใจการนำหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ไปใช้ ควรต้องระมัดระวังในการใช้คำพูด เตรียมคำพูดล่วงหน้า และฝึกฝนให้คล่องด้วยตนเอง ไม่แสดงความรู้สึกลังเล และให้ความสำคัญเรื่องความหลากหลายทางเพศ สอนให้เหมาะสมกับความสนใจ ความอยากรู้ และความสามารถทางสติปัญญา ที่เด็กจะรับได้และเข้าใจได้ ให้ความรู้อย่างถูกต้อง ไม่ควรบ้ายเบี่ยงหรือหลอกเด็ก หรือพูดให้เด็กเข้าใจผิด

3. การจัดการฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพควรมีการส่งเสริมแหล่งความรู้โดยใช้ชุมชน โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันสนับสนุนการจัดกิจกรรมและจัดประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง เพศวิถีศึกษากับสังคมพหุวัฒนธรรม ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. ควรทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ เพื่อเปิดกว้างให้ผู้สนใจได้ศึกษาด้วยตนเอง และสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างหลากหลายมากขึ้น

3. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพศวิถีศึกษาร่วมกับแนวปฏิบัติอื่นๆ เช่น แนวคิดเชิงรุก (Active Learning)

เอกสารอ้างอิง

- ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน. (2564). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปาณิสรา ตะนวมงคล. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ของนักเรียนโรงเรียนนางวราษฏร์รังสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปัญญกรินทร์ หอยรัตน์. (2560). วัยรุ่นไทยกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร. วารสารวิทยาลัย พยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 28(2), 25-31.
- รุ่งรัตน์ ธาราพงษ์ และคณะ. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพศวิถีไทยของนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา จังหวัดชลบุรี. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 31(1), 104-117.
- ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). คู่มือการ คุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). คู่มือการขับเคลื่อนงานการสร้าง ภูมิคุ้มกันของสังคมในมิติวัฒนธรรม. สืบค้น 2 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.m-culture.go.th/surveillance>.
- องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2562). แนวปฏิบัติสากลทาง วิชาการ เรื่องเพศวิถีศึกษา โดยใช้แนวทางที่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สนับสนุน (ฉบับ ปรับปรุง). สืบค้น 29 มิถุนายน 2564, จาก unesdoc.unesco.org/ark:/48223/